

TÂM NHÌN THỜI ĐẠI CỦA HỒ CHÍ MINH ĐỐI VỚI CON ĐƯỜNG CÁCH MẠNG VIỆT NAM

✦ PGS, TS TRẦN VĂN RIỄN

Học viện Kỹ thuật quân sự, Bộ Quốc phòng

Ngày tiếp nhận: 10/3/2025 Ngày bình duyệt: 20/5/2025 Ngày duyệt đăng: 15/6/2025

● **Tóm tắt:** Bài viết tập trung phân tích và luận giải về tầm nhìn thời đại của Chủ tịch Hồ Chí Minh trong việc tìm ra con đường giải phóng dân tộc và xác lập định hướng phát triển đất nước. Từ đó khẳng định, toàn Đảng, toàn dân cần quyết tâm vận dụng, phát triển một cách sáng tạo di sản ấy trong sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc Việt Nam xã hội chủ nghĩa hiện nay, đưa đất nước bước vào kỷ nguyên vươn mình phát triển của dân tộc.

● **Từ khóa:** Tầm nhìn thời đại, Hồ Chí Minh, cách mạng, Việt Nam

Củ tịch Hồ Chí Minh đã dành cả cuộc đời cho sự nghiệp giải phóng dân tộc, đóng góp tích cực vào cuộc đấu tranh chung của nhân dân thế giới vì hòa bình, độc lập, dân chủ và tiến bộ xã hội. Những tư tưởng của Người không chỉ được khẳng định ở thế kỷ XX, mà còn ở cả hiện tại và tương lai. Năm 1923, nhà báo Liên Xô Ô-xíp Man-đen-xtam nhận định: “Từ Nguyễn Ái Quốc đã tỏa ra một thứ văn hóa, không phải văn hóa châu Âu, mà có lẽ là nền văn hóa tương lai”¹. Năm 1987, UNESCO đã tôn vinh Chủ tịch Hồ Chí Minh là “Anh hùng giải phóng dân tộc, nhà văn hóa kiệt xuất của Việt Nam”. Tại Đại hội lần thứ VII, Đảng ta khẳng định: “Chủ nghĩa Mác - Lênin và tư tưởng Hồ Chí Minh là nền tảng tư tưởng và kim chỉ nam cho hành động của Đảng”². Do đó, nghiên cứu tầm nhìn thời đại của Chủ tịch Hồ Chí Minh đối với con đường cách mạng Việt Nam có ý nghĩa sâu sắc trước kỷ nguyên vươn mình của dân tộc.

1. Tầm nhìn thời đại của Chủ tịch Hồ Chí Minh trong việc tìm ra con đường giải phóng dân tộc

Năm 1858, khi thực dân Pháp xâm lược, lịch sử Việt Nam đã ghi dấu một hành trình gian nan, đầy hy sinh trong công cuộc tìm đường cứu nước và giải phóng dân tộc. Mở đầu bằng các cuộc khởi nghĩa theo khuynh hướng phong kiến của Phong trào Cần vương, khởi nghĩa Yên Thế, v.v. và kết thúc bằng phong trào yêu nước theo khuynh hướng tư sản của Phan Bội Châu, Phan Chu Trinh, Nguyễn Thái Học... song đều thất bại. Cho đến đầu thế kỷ XX, con đường giải phóng dân tộc Việt Nam vẫn là câu hỏi chưa có lời giải.

Sinh thời, người thanh niên yêu nước Nguyễn Tất Thành đã nhận thức được rằng, khác với những kẻ thù trước đây trong lịch sử, kẻ thù mới của dân tộc Việt Nam - chủ nghĩa tư bản, chủ nghĩa đế quốc, với sự giúp

sức của những kẻ bán nước cầu vinh, là một thế lực mạnh hơn, hiện đại hơn. Do đó, để giành thắng lợi trong công cuộc đấu tranh thoát khỏi ách đô hộ, dân tộc Việt Nam cần một con đường mới, một sức mạnh mới. Nền quân chủ phong kiến Việt Nam với hệ tư tưởng Nho giáo đã hoàn toàn bất lực trước sức mạnh của chủ nghĩa tư bản phương Tây. Trong khi giai cấp địa chủ, phong kiến đã lỗi thời, lạc hậu, mất vai trò lịch sử thì giai cấp tư sản Việt Nam “phải đương đầu cái logic tư bản chủ nghĩa mà không bao giờ trở thành lãnh đạo dân tộc”³. Các nhà tư sản dân tộc Việt Nam luẩn quẩn với tư duy cầu viện ngoại bang của Phan Bội Châu đã chẳng khác gì việc “đuổi hổ cửa trước, rước beo cửa sau” hay cách mạng nửa vời của Phan Chu Trinh chẳng qua chỉ là sự “xin giặc rủ lòng thương”.

Nhảy bèn với những điều mới mẻ và tiến bộ, người thanh niên yêu nước Nguyễn Tất Thành nhận thức rõ ràng, để tìm ra con đường giải phóng dân tộc, trước hết cần phải có sự hiểu biết đúng đắn và toàn diện về những kẻ xâm lược. Để đánh bại chủ nghĩa thực dân và giải phóng dân tộc, cần thiết phải nắm vững nguồn gốc và bản chất của nó. Đó là sự khác biệt về tầm nhìn của Nguyễn Tất Thành so với tất cả những người Việt Nam đi sang nước Pháp lúc bấy giờ. Về mục đích ra đi của mình, năm 1923, Người kể lại với nhà báo Liên Xô Ô-xíp Man-đen-xtam rằng: “Khi tôi độ mười ba tuổi, lần đầu tiên tôi được nghe ba chữ Pháp: Tự do, Bình đẳng, Bác ái. (...), tôi rất muốn làm quen với nền văn minh Pháp, muốn tìm xem những gì ẩn đằng sau những chữ ấy”⁴. Một lần trả lời nhà văn người Mỹ, Người nói: “Nhân dân Việt Nam trong đó có ông cụ thân sinh ra tôi, lúc này thường tự hỏi nhau ai sẽ là người giúp mình thoát khỏi ách thống trị của Pháp. Người này nghĩ là Anh, có người lại cho là Mỹ. Tôi

thấy phải đi ra nước ngoài xem cho rõ. Sau khi xem xét họ làm ăn ra sao, tôi sẽ trở về giúp đồng bào tôi”⁵.

Quyết định đi ra nước ngoài là một dấu mốc lịch sử, cho thấy tầm nhìn và tư duy độc lập, sáng tạo của Chủ tịch Hồ Chí Minh, mở rộng tầm mắt ra thế giới với tinh thần sẵn sàng tiếp thu những tinh hoa và trí tuệ của thời đại. Trong khoảng mười năm, từ 1911 đến 1920, Người đã tận dụng mọi cơ hội để đến nhiều nơi trên thế giới. Dấu chân của Người đã đặt trên nhiều quốc gia thuộc các châu lục Âu, Á, Phi và Mỹ. Đặc biệt, Người đã dành thời gian đáng kể để tìm hiểu ba nước lớn nhất thời bấy giờ là Mỹ, Anh và Pháp. Trong những chuyến đi, những cuộc khảo nghiệm đó, Người đã bổ sung được cho mình những kiến thức vô cùng phong phú. Với một tầm nhìn hết sức rộng lớn và bao quát, Người đã nhìn thấy giai cấp tư sản không thể là giai cấp tiến bộ của thời đại nữa và con đường cách mạng tư sản không phải là con đường giải phóng của dân tộc. Người rút ra kết luận gần như một chân lý: ở đâu bọn đế quốc, thực dân cũng tàn bạo, độc ác; ở đâu những người lao động cũng bị bóc lột, áp bức nặng nề và “dù màu da có khác nhau, trên đời này chỉ có hai giống người: giống người bóc lột và giống người bị bóc lột. Mà cũng chỉ có một mối tình hữu ái là thật mà thôi: tình hữu ái vô sản”⁶.

Bắt đầu từ lòng yêu nước, bên vực các dân tộc thuộc địa, ủng hộ và đoàn kết với họ trong cuộc đấu tranh chống chủ nghĩa thực dân, đế quốc giành độc lập dân tộc, Người đã định hình ra con đường để đòi các quyền tự do, dân chủ tối thiểu cho nhân dân mình. Tiếp cận những phương thức hoạt động mới, ngay tại Pháp, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã tìm thấy con đường giải phóng dân tộc Việt Nam trong thực tiễn thế giới đương thời. Điều đáng chú ý là, chính quyền thực dân

Pháp ở Đông Dương tỏ ra lo ngại những tờ truyền đơn và sách báo của nhà cách mạng Nguyễn Ái Quốc hơn những cuộc khởi nghĩa ở Việt Nam. Người Pháp không quá lo lắng trước lực lượng của Hoàng Hoa Thám, vẫn tiếp tục xây dựng tuyến đường sắt Hà Nội - Lạng Sơn và sắp xếp một thỏa thuận ngừng bắn tạm thời. Tuy nhiên, chỉ một tờ báo *Le Paria* (Người cùng khổ) và các hoạt động tuyên truyền của Nguyễn Ái Quốc đã gây chấn động đến nhiều quan chức cấp cao của chính quyền thực dân. Bộ trưởng Bộ Thuộc địa đích thân mời Nguyễn Ái Quốc đến để đe dọa, đồng thời thiết lập một mạng lưới theo dõi các hoạt động của Người - một người chưa có trong tay bất kỳ tác phẩm nào, “chỉ dựa vào lực lượng của chính nghĩa và cảm tình của giai cấp công nhân Pháp, nhất là công nhân Pa-ri”⁷. Chính tại Paris, Người đã thay đổi căn bản trong nhận thức về con đường cứu nước khi tiếp nhận ảnh hưởng từ Cách mạng Tháng Mười Nga năm 1917. Dù chưa thấu hiểu hết tầm vóc vĩ đại của cuộc cách mạng này, nhưng với Người, đây là một sự kiện lớn, “có một sức lôi cuốn kỳ diệu vô cùng”. Đặc biệt, từ tháng 7 năm 1920, khi tiếp cận bản *Sơ thảo lần thứ nhất những Luận cương về vấn đề dân tộc và vấn đề thuộc địa* của V.I.Lênin, Người đã tìm thấy những lời giải đáp cho con đường giải phóng của các dân tộc thuộc địa, trong đó có Việt Nam.

Từ thực tế lao động, học tập, thâm nhập đời sống những người lao động, phân tích tình hình chính trị thế giới, tiếp cận với chủ nghĩa Mác - Lênin, Nguyễn Ái Quốc đã lựa chọn con đường cứu nước đúng đắn, đó là con đường cách mạng vô sản. “Từng bước một, trong cuộc đấu tranh, vừa nghiên cứu lý luận Mác - Lênin, vừa làm công tác thực tế, dần dần tôi hiểu được rằng chỉ có chủ nghĩa xã hội, chủ nghĩa cộng sản mới giải

phóng được các dân tộc bị áp bức và những người lao động trên thế giới khỏi ách nô lệ”⁸. Người đã khẳng định: “Muốn cứu nước và giải phóng dân tộc không có con đường nào khác con đường cách mạng vô sản”⁹. Sự lựa chọn và hành động của Nguyễn Ái Quốc phù hợp với xu thế của lịch sử, chuyển từ chủ nghĩa yêu nước sang chủ nghĩa cộng sản, đã giác ngộ nhiều người Việt Nam yêu nước đi theo chủ nghĩa Mác - Lênin. Từ đó, chủ nghĩa Mác - Lênin bắt đầu thâm nhập vào phong trào công nhân và phong trào yêu nước Việt Nam. Cách mạng Việt Nam từ đây đã có “kim chỉ nam” định hướng rõ ràng: con đường cách mạng vô sản.

Với tư duy và tầm nhìn mang tính thời đại, Chủ tịch Hồ Chí Minh không chỉ xây dựng cơ sở lý luận, tổ chức và lãnh đạo thành công sự nghiệp giải phóng dân tộc Việt Nam mà còn vạch ra con đường giải phóng các dân tộc thuộc địa. Nếu như thắng lợi của Cách mạng Tháng Tám năm 1945 đã thức tỉnh các dân tộc trên thế giới về quyền tự do, độc lập, thì thắng lợi của cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp xâm lược, với đỉnh cao là chiến thắng Điện Biên Phủ đã tạo cảm hứng cho các dân tộc bị áp bức trên toàn thế giới vùng lên giành độc lập dân tộc. “Được truyền cảm hứng từ chiến thắng Điện Biên Phủ, phong trào giải phóng dân tộc diễn ra mạnh mẽ trên toàn thế giới, đặc biệt là ở châu Phi. Riêng tại lục địa đen, đến năm 1960, khoảng 20 nước thuộc địa của Pháp, Anh, Bồ Đào Nha đã tuyên bố độc lập dưới nhiều hình thức và mức độ khác nhau”¹⁰. Với thắng lợi của cuộc kháng chiến chống Mỹ, cứu nước, Việt Nam trở thành biểu tượng của phong trào giải phóng dân tộc, tiên phong trong phong trào chống Mỹ và thắng Mỹ. Thắng lợi của cuộc kháng chiến chống Mỹ cũng đồng thời đập tan cuộc phản công lớn nhất của chủ nghĩa đế quốc.

2. Tầm nhìn thời đại của Chủ tịch Hồ Chí Minh trong xác lập định hướng phát triển đất nước

Trên cơ sở nắm bắt đúng đắn quy luật phát triển xã hội, đặc điểm, xu thế của thời đại và đặc điểm lịch sử dân tộc, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã xác định “độc lập dân tộc gắn liền với chủ nghĩa xã hội” là con đường phát triển đất nước. Đó vừa là nguyên tắc bất biến trong lãnh đạo cách mạng, vừa là sự bảo đảm cho thắng lợi của mục tiêu giải phóng dân tộc, phát triển đất nước.

Độc lập, tự do là khát vọng mang tính phổ quát của mọi dân tộc, mọi quốc gia trong tiến trình lịch sử. Nhưng giành độc lập đã khó, giữ và bảo vệ trọn vẹn độc lập dân tộc còn khó hơn. Do đó, sự sáng tạo của Hồ Chí Minh khi gắn độc lập dân tộc với chủ nghĩa xã hội với tư cách vừa là mục tiêu, vừa là phương thức bảo đảm để đạt mục tiêu; vừa phản ánh đầy đủ khát vọng của dân tộc, của nhân loại, vừa phản ánh tính triệt để của con đường cách mạng đã thể hiện rõ tầm nhìn thời đại của Người.

Độc lập dân tộc luôn gắn liền với chủ nghĩa xã hội, điều này luôn nhất quán trong tư tưởng và hành động của Chủ tịch Hồ Chí Minh. Từ khi tiếp thu chủ nghĩa Mác - Lênin, trở thành người cộng sản cho đến khi là lãnh tụ, nguyên thủ quốc gia, mối quan tâm hàng đầu của Người là làm sao để kết hợp độc lập dân tộc với chủ nghĩa xã hội và sự kết hợp đó phải phù hợp với từng giai đoạn của cách mạng Việt Nam.

Theo Chủ tịch Hồ Chí Minh, độc lập dân tộc bao gồm cả nội dung dân tộc và dân chủ. Đó phải là nền độc lập chân chính, trọn vẹn, chứ không phải là thứ độc lập giả tạo, nửa vời, hình thức. Trong tư tưởng của Người, độc lập dân tộc gắn liền với sự thống nhất, chủ quyền và toàn vẹn lãnh thổ quốc gia, đồng thời đi đôi với tự do, dân chủ, ấm no

và hạnh phúc của nhân dân lao động. Khi nhấn mạnh mục tiêu độc lập dân tộc, Chủ tịch Hồ Chí Minh không xem đó là điểm dừng cuối cùng của cách mạng Việt Nam, mà ngược lại, giành độc lập để tiến tới xã hội cộng sản; độc lập dân tộc phải gắn liền với chủ nghĩa xã hội. Độc lập dân tộc là mục tiêu cốt lõi, trực tiếp của cách mạng dân tộc dân chủ, là mục tiêu hàng đầu của quá trình cách mạng Việt Nam dưới sự lãnh đạo của Đảng Cộng sản, đồng thời là điều kiện tiên quyết để cách mạng dân tộc dân chủ nhân dân chuyển sang giai đoạn tiếp theo - cách mạng xã hội chủ nghĩa. Do đó, cách mạng dân tộc dân chủ càng triệt để thì càng tạo ra đầy đủ những tiền đề cho chủ nghĩa xã hội.

Để đảm bảo vững chắc độc lập dân tộc, để không rơi vào lệ thuộc, đói nghèo, lạc hậu, chặng đường tiếp theo chỉ có thể là đi lên chủ nghĩa xã hội. Do những đặc trưng nội tại của mình, chủ nghĩa xã hội sẽ củng cố những thành quả đã giành được trong cách mạng dân tộc dân chủ, tạo điều kiện để bảo đảm cho độc lập và phát triển dân tộc. Chủ nghĩa xã hội không chỉ củng cố những giá trị độc lập, tự do, ấm no, hạnh phúc, mà còn làm phong phú thêm về mặt nội dung, xác lập các điều kiện để hiện thực hóa các nội dung đó. Chủ tịch Hồ Chí Minh khẳng định: “Chỉ có chủ nghĩa xã hội, chủ nghĩa cộng sản mới giải phóng triệt để các dân tộc bị áp bức khỏi ách nô lệ; chỉ có cách mạng xã hội chủ nghĩa mới bảo đảm cho một nền độc lập thật sự, chân chính”¹¹.

Độc lập dân tộc gắn liền với chủ nghĩa xã hội ở Việt Nam là một tất yếu của lịch sử. Nhưng để hiện thực hóa tất yếu này, theo Chủ tịch Hồ Chí Minh, điều kiện cơ bản là phải xác lập và tăng cường vai trò lãnh đạo và sức chiến đấu của Đảng Cộng sản. Nếu không có sự lãnh đạo của Đảng Cộng sản, cách mạng Việt Nam không thể đi theo con

đường cách mạng vô sản và sự nghiệp độc lập dân tộc chắc chắn sẽ đi vào vết xe đổ của các phong trào cứu nước trước đó. Một khi Đảng Cộng sản đánh mất vai trò lãnh đạo, chế độ xã hội chủ nghĩa sẽ sụp đổ, cách mạng xã hội chủ nghĩa sẽ chệch hướng hoàn toàn. Thực tiễn ở Liên Xô và các nước Đông Âu vào đầu những năm 1990 đã chứng minh điều đó.

Mặt khác, để thực hiện mục tiêu độc lập dân tộc gắn liền với chủ nghĩa xã hội cần xây dựng, củng cố và tăng cường khối liên minh giai cấp công nhân, nông dân và trí thức làm nền tảng khối đại đoàn kết dân tộc; tăng cường đoàn kết quốc tế. Ba nhân tố trên gắn bó chặt chẽ với nhau, tạo nên sức mạnh tổng hợp quyết định mọi thắng lợi của cách mạng Việt Nam như Chủ tịch Hồ Chí Minh kết luận: “Đó là ba bài học lớn mà mỗi cán bộ và đảng viên ta cần ghi sâu vào lòng và phát huy thêm mãi”¹².

Trong công cuộc đổi mới hiện nay, trước kỷ nguyên vươn mình của dân tộc, con đường cách mạng độc lập dân tộc gắn liền với chủ nghĩa xã hội đang bị chi phối, tác động mạnh mẽ của rất nhiều yếu tố khách quan và chủ quan; thách thức rất lớn, nhưng thời cơ, vận hội cũng rất nhiều. Độc lập dân tộc và chủ nghĩa xã hội chỉ có thể có được nếu Đảng và nhân dân ta giải quyết thành công hàng loạt vấn đề trên tất cả các lĩnh vực: kinh tế, chính trị, văn hóa, xã hội, đối nội và đối ngoại theo định hướng xã hội chủ nghĩa, trung thành với con đường Chủ tịch Hồ Chí Minh đã vạch ra. Đảng ta khẳng định trong bất kỳ tình huống nào cũng phải giữ vững định hướng xã hội chủ nghĩa.

Với tầm nhìn thời đại, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã tìm ra con đường cứu nước đúng đắn cho dân tộc Việt Nam; làm thay đổi vận mệnh của cả dân tộc - từ thân phận

nô lệ thành một dân tộc độc lập, tự do và góp phần to lớn vào cuộc đấu tranh chung của các dân tộc vì hòa bình, độc lập dân tộc, dân chủ và tiến bộ xã hội. Với tầm nhìn thời đại, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã làm sáng rõ con đường cách mạng Việt Nam; soi đường, chỉ lối cho Đảng và dân tộc ta đi từ thắng lợi này đến thắng lợi khác. Ngày nay, trước kỷ nguyên vươn mình của dân tộc, tiếp tục thực hiện công cuộc đổi mới toàn diện đất nước, trên cơ sở những gợi mở, định hướng, dự báo từ tầm nhìn thời đại của Chủ tịch Hồ Chí Minh, toàn Đảng, toàn dân ta cần quyết tâm vận dụng, phát triển một cách sáng tạo những di sản ấy trong sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc Việt Nam xã hội chủ nghĩa. ■

¹ Bùi Đình Phong: *Từ Nguyễn Ái Quốc tỏa ra một nền văn hóa tương lai*, <https://hochiminh.vn/tu-tuong-dao-duc-ho-chi-minh/nghien-cuu-tu-tuong-dao-duc-ho-chi-minh/tu-nguyen-ai-quoc-toa-ra-mot-nen-van-hoa-tuong-lai-8009>, truy cập ngày 04/4/2025.

² Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đảng toàn tập*, Nxb Chính trị quốc gia Sự thật, 2015, t.55, tr.413.

³ UNESCO và Ủy ban Khoa học xã hội Việt Nam: *Kỷ yếu Hội thảo quốc tế: Chủ tịch Hồ Chí Minh - Anh hùng giải phóng dân tộc, nhà văn hóa lớn*, Nxb Khoa học xã hội, Hà Nội, 1990, tr.156.

^{4,6} Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, Nxb Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, 2011, t.1, tr.461, 287.

⁵ Viện Hồ Chí Minh và các lãnh tụ của Đảng, Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh: *Hồ Chí Minh - Biên niên tiểu sử*, Nxb Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, 2016, t.1, tr.30.

⁷ T. Lan: *Vừa đi đường vừa kể chuyện*, Nxb Sự Thật, Hà Nội, 1976, tr.14.

^{8,9} Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, Sđd, t.12, tr.563, 30.

¹⁰ VTV.vn: *Chiến thắng Điện Biên Phủ ảnh hưởng mạnh mẽ tới phong trào giải phóng dân tộc trên thế giới*, <https://vtv.vn/trong-nuoc/chien-thang-dien-bien-phu-anh-huong-manh-me-toi-phong-trao-giai-phong-dan-toc-tren-the-gioi-20180507185445251.htm>, truy cập ngày 04/4/2025.

¹¹ Cổng Thông tin điện tử Đảng Cộng sản Việt Nam: *Tư tưởng Hồ Chí Minh về độc lập dân tộc gắn liền với chủ nghĩa xã hội*, <https://hochiminh.vn/tu-tuong-dao-duc-ho-chi-minh/loi-dung-tu-tuong-dao-duc-ho-chi-minh-ve-doc-lap-dan-toc-gan-lien-voi-chu-nghia-xa-hoi-23>, truy cập ngày 04/4/2025.

¹² Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, Sđd, t.14, tr.467.